

CZU: 371.52(100)

EXPERIENȚE INTERNAȚIONALE PRIVIND ABORDAREA ABSENTEISMULUI ELEVILOR (ȘCOLAR)

Monica DECEAN, Maia ȘEVCIUC

Universitatea de Stat din Moldova

Absenteismul școlar este un fenomen care a cunoscut o dinamică spectaculoasă în ultimele decenii. Incapacitatea elevului de a se integra în climatul școlar, caracterizat prin norme și reguli clare, reprezintă una dintre cauzele ce conduc la nevoia acestuia de evadare, fapt ce determină apariția fenomenului de absenteeism școlar sub diferitele forme de manifestare. Axate pe această temă s-au făcut numeroase cercetări în întreaga lume.

Cuvinte-cheie: *absenteism școlar, cercetare, elevi, școală, abandon școlar, chiu, fugă, delincvență.*

RESEARCHES RELATED TO THE ABSENCE OF PUPILS IN THE WORLD

School absenteeism is a phenomenon that has been known for the spectacular dynamics of the last decades. The inability of the pupil to integrate into the school climate characterized by clear rules, is one of the causes leading to his need for escape, a fact that leads to the appearance of the phenomenon of school absenteeism. On this topic there have made many researches all over the world.

Keywords: *school absenteeism, research, students, school, school dropout, truancy, runaway, delinquency.*

Introducere

Absenteismul școlar este un fenomen care a cunoscut o dinamică spectaculoasă în ultimele decenii. Numărul elevilor care lipsesc nemotivat de la ore a crescut constant. Elevul care lipsește de la școală pleacă de acasă echipat corespunzător la ora potrivită pentru a respecta orarul școlar și revine acasă la ora potrivită, în funcție de programul zilei. El își petrece însă ziua departe de casă și de școală, având activități mai plăcute. Când însă aceste activități devin o rutină plictisitoare, elevul poate face tranziția spre alte activități, mai plăcute sau mai profitabile, cum ar fi: consumul de alcool sau de droguri, traficul de droguri, furtul etc. Absenteismul conduce la abandonul școlar, dar este, concomitent, cel mai important factor catalizator pentru consumul de droguri, violență și infracționalitate. Părinții nu știu că, de fapt, copilul nu a fost la școală, iar la școală elevii pot oferi motive plauzibile care să explice absența lor; totuși, mai devreme sau mai târziu atât părinții, cât și profesorii vor înțelege adevărata semnificație a conduitei elevului.

Concept și metodologie

Într-un raport recent, comandat de Departamentul de Educație Nova Scoția, este abordată problema absenteeismului. Comitetul consultativ Halifax, prezidat de Howard Windsor, recomandă extinderea obligatorie, adică frecventarea școlii de la vârsta de 12 ani la 18 ani. Împreună cu aceste măsuri, comisia propune o serie de stimulente pentru a menține elevii în școală.

Alte cercetări au arătat că elevii preferă sarcini care sunt doar un pic dincolo de capacitatea lor [1].

S-a demonstrat de asemenea că „a modera sarcinile dificile este o condiție prealabilă pentru a maximiza dezvoltarea intelectuală” [2].

Potrivit Raportului Global asupra Competitivității din 2017, citat de The Independent [3], Japonia ocupă primul loc în topul mondial al calității sistemului de educație.

Japonia este una dintre cele mai performante state în ceea ce privește alfabetizarea, științele și matematica din cadrul statelor membre OECD. Elevii japonezi nu întârzie la ore și nu chiulesc. Mai mult decât atât, circa 91% din elevii japonezi spun că ei niciodată, sau cu mici excepții la anumite ore, nu au ignorat ceea ce a spus profesorul. Elevii urmează 6 ani de școală primară, 3 ani de școală secundară inferioară și 3 ani de liceu, după care decid dacă vor sau nu să urmeze o facultate. Liceul nu este obligatoriu în Japonia, însă procentul de tineri care urmează și studiile liceale se apropie de 98%.

Ministerul Educației din Japonia supraveghează îndeaproape curricula, manualele, orele și ajută la menținerea aceluiași nivel de educație pe tot teritoriul țării, ceea ce face posibilă respectarea unui standard înalt de educație, potrivit ThoughtCo.com. În Japonia copiii primesc una dintre cele mai bune educații din

lume. Procentul de analfabetism este sub 1%, iar 95% din liceeni își termină studiile secundare. Copilul japonez intră în viață bucurându-se de o îngăduință fără limite, dar treptat se simte înlănțuit de îndatoriri. Copilul japonez (în special, băiatul) primește o educație foarte permisivă, iar legătura cu mama este foarte strânsă.

Și în China părinții sunt concentrați pe reușita școlară a copiilor, îi încurajează să se pregătească intens pentru examene și, de la cea mai fragedă vârstă, îi scutesc de orice contribuție la treburile casei, pentru a se dedica în întregime studiului. Pentru părinții chinezi, copilul reprezintă ultima speranță. Succesul sau eșecul lui se răsfrânge asupra întregii familii și va fi cunoscut de toți vecinii. Prin urmare, sunt gata de orice sacrificii, pentru ca moștenitorul lor să reușească în viață mai bine ca ei. Copilul care nu înțelege această încrâncenare se simte înstrăinat. Presiunile exercitate asupra lui îl determină pe tânărul chinez să-și dorească de la această viață să câștige bani, să se distreze și să nu facă copii.

Spania este o altă locație importantă în care absentismul elevilor este cauza unor probleme majore.

Abuzul de alcool și absentismul sunt fenomene întâlnite pe scară largă. Acestea au o frecvență îngrijorătoare în rândul populației spaniole adolescente. Având în vedere consecințele negative ale ambelor comportamente, s-au realizat studii care urmăreau determinarea relației dintre aceste comportamente de risc.

Rezultatele unuia dintre studii confirmă existența acestor factori neobservați care stau la baza deciziilor de a bea alcool în exces și de a chiuli de la ore. Rezultatele au evidențiat, de asemenea, importanța mediului familial în comportamentul adolescentului chiuangiu, precum și utilitatea de a fi un membru al unei asociații sociale și campanii de informare despre droguri în reducerea abuzului de alcool în rândul adolescenților.

Un studiu publicat recent de OCDE a subliniat că Spania, una dintre țările membre ale OCDE, are o rată destul de mare a absentismului, mai exact – mai mult de 34% din adolescenții care urmează o școală. În mod similar, există numeroase dovezi că Spania se situează pe primele locuri în ceea ce privește abuzul de alcool în rândul adolescenților. În plus, datele cele mai recente furnizate de anchetele spaniole cu privire la consumul de droguri în populația școlară pentru anul 2000 arată că consumul de alcool și abuzul este foarte răspândit în rândul adolescenților. În 2000, 20,4% din adolescenți beau în exces și mai mult de 70% au recunoscut că au băut alcool în cursul lunii precedente.

Spania se află printre țările din regiunea europeană cu cel mai înalt nivel al consumului de alcool pe cap de locuitor, fiind depășită doar de către Republica Cehă, Finlanda, Franța, Germania, Lituania, Luxemburg, Portugalia și Slovenia [4].

S-a subliniat că la nivel mondial, în anul 1990, 5% din totalul persoanelor decedate cu vârste cuprinse între 5 și 29 de ani au avut ca și cauză consumul de alcool [5].

În ceea ce privește absentismul, au fost specialiști care au declarat că chiulul sau absența de la școală a fost legată de delincvența gravă în rândul adolescenților.

Investigațiile au demonstrat existența unei legături între absentism și problemele de mai târziu, cum ar fi violența, probleme maritale, probleme de la locul de muncă sau criminalitatea la adulți. Totodată, au existat cercetări care au identificat că persoanele deschise către consumul de substanțe interzise (marijuana) sunt mai predispușe spre a abandona școala.

Alți autori [6] au stabilit că consumul de alcool și droguri sunt factori ce duc la eșec și abandon școlar. În acest context și ținând seama de importanța problemei în Spania, un interes special se acordă relației dintre abuzul de alcool și absentismul școlar în rândul elevilor spanioli.

Identificarea grupurilor de risc și a factorilor de risc în rândul adolescenților este esențială pentru o reducere a consumului de alcool, precum și pentru îmbunătățirea frecvenței școlare.

În *Cronica Europeană* din 9 aprilie 2012 apare un articol preluat din ziarul *El Paris*, în care se precizează că „abandonul școlar timpuriu s-a redus în Spania cu aproape 5% în doar doi ani. Procentajul tinerilor cu vârste între 18 și 24 de ani și care s-au lăsat de carte, fără a obține măcar diploma de bacalaureat, a atins în 2010 nivelul cel mai jos pe care l-a cunoscut până atunci statistica din domeniu, iar anul trecut a continuat să scadă. Astfel, abandonul a trecut de la 31,2% în 2009 la 28,4% în 2010 și la 26,3% în 2011. Însă, deși tendința s-a schimbat, ea totuși rămâne dublă în Spania – peste media europeană de 14,4%. Guvernul spaniol are în plan să reducă rata absentismului școlar la 23% în anul 2015 și la 15% în 2020” [8].

În pofida dovezilor că absentismul este un comportament comun și că este rezonabil să se emită ipoteza că acesta este asociat cu consumul de droguri, foarte puține cercetări au numit absentismul ca factor de risc pentru consumul de droguri.

Unele cercetări sugerează că programele care vizează reducerea absenteismului ar putea avea un efect descurajator, acționând ca o barieră în fața problemelor de delinvență, inclusiv a consumului de droguri. Având în vedere că absenteismul poate juca un rol proeminent în consumul de droguri de către adolescent, prevenirea absenteismului este un subiect extrem de important.

Comisia Comunităților Europene a făcut câteva precizări cu privire la absenteism și abandonul școlar. Conform Raportului Comun privind Protecția Socială și Incluziunea Socială, elaborat de Comisia Comunităților Europene, „în majoritatea statelor membre copiii sunt expuși unui risc de sărăcie peste medie”.

În anumite state, aproape fiecare al treilea copil este expus acestui risc. Copiii defavorizați au mai puține șanse decât semenii lor să obțină rezultate școlare bune, să se mențină în afara sistemului penal de justiție, să se bucure de o stare bună a sănătății și să se integreze pe piața forței de muncă și în societate [9].

Sărăcia afectează dezvoltarea cognitivă a copiilor și, în cele din urmă, rezultatele lor școlare [10]. În general, tinerii din mediile defavorizate din punct de vedere socioeconomic sunt mai expuși riscului abandonului școlar [11].

Abandonul școlar timpuriu reprezintă o problemă serioasă în mai multe state membre. Progresul înregistrat în atingerea obiectivului comunitar de a reduce sub 10% rata abandonului școlar timpuriu până în 2010 este lent, iar Comisia Europeană a subliniat necesitatea intensificării eforturilor în acest sens [12].

Practicile pedagogice și condițiile sociale interacționează, multiplicându-și impactul asupra elevului. S-a constatat că repartizarea copiilor, înaintea vârstei de 13 ani, în școli specifice pe baza nivelului de aptitudini accentuează diferențele în materie de nivel al studiilor datorate originii sociale și conduce la rezultate inegale în ceea ce privește rezultatele școlare.

Prezența sau absența elevilor în sistemul de învățământ din Austria este reglementată prin articolul 43 al Legii educației: „Elevii trebuie să meargă la școală în mod regulat și punctual în timpul perioadei legal stabilite pentru școală” [13]. Articolul 45 prezintă situațiile în care este motivată absența elevilor de la școală:

- îmbolnăvirea elevului;
- boli contagioase ale celor care locuiesc în aceeași reședință cu elevul;
- îmbolnăvirea părinților sau a altor membri ai familiei care necesită ajutorul elevului;
- evenimente extraordinare în viața elevului sau a familiei sale (de exemplu, evenimente de familie care nu survin anual, precum botezul, căsătoria, moartea unui membru al familiei etc.);
- drum spre școală impracticabil sau condiții meteo care pun în pericol sănătatea elevului.

Părinții (sau tutorii) copiilor trebuie să anunțe imediat dirigintele sau directorul școlii pentru fiecare absență a elevului și să explice, oral sau în scris, motivul absenței. Mai mult de cinci ore absentate nemotivat vor contribui la scăderea notei la purtare cu un punct.

În Austria, absenteismul nu reprezintă o problemă școlară majoră, de aceea nu există inițiative sau programe oficiale care să acționeze în această direcție. Totuși, absenteismul școlar este considerat premergător unor probleme psihologice, de aceea serviciile de consiliere și alte organizații de sprijin abordează această problemă din perspectiva nevoilor părinților de a face față problemelor școlare ale copiilor.

O broșură cu informații a Serviciului pentru Tineri și Familie al Consiliului Local din Viena identifică următoarele forme de absenteism școlar:

- absenteism școlar fără consimțământul sau informarea părinților;
- absența de la școală este tolerată de către părinți, deoarece elevul trebuie să-i ajute în gospodărie, mai ales în îngrijirea fraților mai mici;
- părinții sunt uneori implicați: elevului îi este permis să absenteze din cauza unui test școlar care trebuie susținut sau pentru a se putea pregăti mai bine pentru o altă examinare, cea de la care se absentează fiind considerată de importanță minoră (de ex.: cursuri de după-amiază etc.);
- fobia de școală, adesea însoțită de reacții fizice (vomă, greață, paloare, astm, tulburări de somn, agitație, anxietate). Acei copii care au fobie de școală nu acționează în grup, ci pur și simplu refuză să plece de acasă;
- de obicei, absenteismul școlar debutează numai după ce părinții își obligă copiii să meragă la școală. Elevii doresc să evite situații neplăcute și adesea formează grupuri care hoinăresc prin magazine, cafetării etc.

Atât copiii care au fobie de școală, cât și cei încadrați în categoria absenteismului „normal”, consideră că imaginea de sine le este afectată de școală:

- unii reacționează cu teamă;
- alții protestează prin neînvățare și caută mai multă satisfacție în afara școlii [14].

În Austria, absenteeismul școlar nu reprezintă o problemă nici în statisticile oficiale, nici în mod real. Nu există date statistice disponibile referitoare la absenteeism sau la numărul de zile de absență pe motiv de boală. Singura informație directă a putut fi obținută din studiul PISA [15].

Datele obținute ilustrează faptul că există diferențe considerabile chiar și între țări cu un statut socioeconomic comparabil. La categoria „absențe”, țările scandinave (care au obținut cele mai bune scoruri în studiul PISA) au cele mai slabe rezultate: elevii din aceste țări absentează mai mult decât cei din alte țări, danezii situându-se în frunte cu 24% din elevi absentând cel puțin o dată în ultimele două săptămâni. Austria prezintă scoruri medii (14%). Cele mai bune rezultate sunt obținute de Luxemburg (8%) și Belgia (9%).

Rezultate similare sunt obținute și la categoria „întârzieri la școală”: danezii, suedezii și finlandezii întârzie semnificativ mai mult decât elevii din alte țări, cele mai bune scoruri fiind obținute de Austria și Germania.

„Absențele cu acordul părinților” ilustrează scoruri semnificative pentru Italia: mai mult de jumătate din elevi (56%) au absentat în acest fel cel puțin o dată în ultimele două săptămâni. Scorurile pentru Austria se situează la nivel de medie.

Franța se numără printre țările care se confruntă cu fenomenul absenteeismului școlar.

Dintr-un raport cu privire la abandonul școlar, realizat în ianuarie 2003 la cererea miniștrilor educației naționale și cercetării Luc Ferry și Xavier Darcos, reiese că problematica absenteeismului școlar nu e nouă și trebuie tratată cu seriozitate, deoarece prea mulți tineri abandonează școala fără nicio calificare (aproximativ 7% din elevi, ceea ce corespunde unui număr de 60.000 elevi pe an).

Un alt motiv pentru a rezolva această problemă îl constituie politica de securitate a noului guvern, care apreciază că absenteeismul școlar contribuie la creșterea delincvenței juvenile și consideră oportună pedepșirea părinților care nu-și trimit copiii la școală.

Acest raport ilustrează faptul că rata absenteeismului în școlile profesionale este de două ori mai mare decât cea din școlile obișnuite.

Există diferite cauze, începând cu probleme familiale, dificultăți în învățare, dezamăgire cu privire la mediul școlar, viața școlară, profesori, colegi. Debutul poate fi marcat de absența la anumite lecții și de majorarea ponderii absențelor dacă se adaugă și alte probleme. Deoarece la modul general nu există încredere în adulți, elevii nu-și vor discuta problemele și nu vor cere ajutor. Cu toate acestea, școala are o mare responsabilitate pentru absenteeism [14].

În Italia, fenomenul absenteeismului școlar (neînmatricularea, evitarea învățământului obligatoriu, abandonul școlar, exonerarea de frecventarea învățământului obligatoriu – din cauza împlinirii vârstei maxime de 15 ani – repetenția, frecventarea neregulată a orelor de clasă, vârste mai mari decât vârsta medie a copiilor din anul școlar respectiv, terminarea pur formală a învățământului obligatoriu, rezultate slabe la învățătură) face parte deseori din situații mai generale de neliniște socială legate de contexte culturale, economice și familiale, precum și dezvoltări de natură subiectivă.

Situațiile de eșec școlar sunt frecvent legate de condiții de risc, marginalizare și devianță socială. Pe de altă parte, frecventarea neregulată a școlii și abandonul școlar sunt ele însele surse reale sau potențiale de marginalizare.

Cele mai interesante și inventive abordări ale subiectului se conțin în patru documente:

1. „La dispersione scolastica a Napoli”, Provincia di Napoli – iulie 1989;
2. „Analisi della dispersione scolastica in Italia in aree di rischio e disagio educativo”, CENSIS – 1990;
3. „Indagine conoscitiva sul problema della dispersione scolastica”, a VII-a Comisie a Camerei Deputaților – ianuarie 2000;
4. „Dinamiche emozionali sottese alla relazione educatore-adolescente”, P.Valerio – aprilie 2002.

Succesul școlar este puțin influențat de nivelul cultural al familiei, dar e influențat mai mult de codurile de limbaj ale familiei și în cea mai mare măsură de stilul de educație.

Concluzii

Rezumând cercetările de specialitate realizate în țările menționate, ar putea fi formulate o serie de concluzii referitoare la problematica absenteeismului școlar în Asia, Europa și America. În primul rând, absenteeismul și, implicit, abandonul școlar sunt puternic influențate de factori economici și socioculturali. De exemplu, atât legislația cât și cultura japoneză sunt extrem de permissive, neluând niciun fel de măsură pozitivă față de

elevii care absentează de la școală. Pe de altă parte, în Europa sau SUA, acolo unde legislația școlară este mult mai strictă, procentul elevilor care absentează sau abandonează școala este mult mai mare, iar cauzele care generează fenomenul sunt mai diverse și includ probleme de natură economică sau consumul abuziv de alcool/ droguri.

În al doilea rând, consecințele absenteismului/ abandonului școlar sunt cam aceleași în toată lumea și vizează cu predilecție producerea unor comportamente antisociale. În concluzie se poate afirma că fenomenul absenteismului/ abandonului școlar prezent în întreaga lume este destul de grav, atât prin cauzele, cât și prin consecințele rele asupra întregii populații.

Referințe:

1. DANNER, F.W., LONKY. E. *A cognitive-developmental approach to the effects of rewards on intrinsic motivation in Child development*, vol.52, 1981.
2. FISCHER, K.W. *The control and construction of hierarchies of skills. Psychological Review in a theory of cognitive development*. 1980.
3. News/education/11-best-school-systems-in-the-world. [Accesat: 20.04.2018] Disponibil: <https://www.independent.co.uk/>.
4. REHN, Ed. *Alcohol policy în Global status report of World Health Organization*. 2001.
5. JERNIGAN, *Alcohol and young people în Global status report of World Health Organization*. 2001.
6. YAMADA T., KENDIX M. *The impact of alcohol consumption and marijuana use on high school graduation*, 1996.
7. BAKER, M.L, SIGMAN, J.N. & NUGENT, M.E. *Truancy reduction: Keeping students in school*. Washington, DC:U.S. Department of Justice, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, 2001.
8. *Criza-din-Spania-aduce-pentru-al-doilea-an-consecutiv-abandonul-școlar-la-nivelul-cel-mai-jos* 9.04.2012. <http://cronicaeuropeană.ro> (Accesat: 27.06.2018)
9. Comisia Europeană (2007). *Document de lucru al serviciilor Comisiei Școlii pentru secolul XXI Bruxelles*.
10. Comisia Europeană (2006). *A thematic study to identify what policy responses are successful in preventing child poverty în DG Ocuparea forței de muncă și Afaceri sociale*.
11. Comisia Europeană (2005). *Study on Access to Education and Training, Basic Skills and Early School Leavers, în DG Educație și Cultură*.
12. Comisia Prezidențială (2007). *Raportului pentru Analiză și Elaborarea Politicilor din Domeniile Educației și Cercetării*.
13. *Legea austriacă a educației școlare*.
14. Young, *Acțiuni-integrate-de-combatere-a-muncii-copilului*. 2012. <http://www.ise.ro/wp-content/uploads/2012/08> (Accesat: 27.06.2018)
15. PISA 2000 (2002) – *A învăța pentru viață. Perspective austriece asupra egalității pe plan internațional*. Tipărită la Studienverlag, Innsbruck.

Date despre autori:

Monica DECEAN, doctorandă, Școala doctorală Psihologie și Științe ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova. Sibiu, România

E-mail: monicadecean@yahoo.com

Maia ȘEVCIUC, doctor, conferențiar universitar, șef al Departamentului Științe ale Educației, Facultatea de Psihologie, Științe ale Educației, Sociologie și Științe ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: maia.sevciuc@gmail.com

Prezentat la 09.01.2019